

הלכות לולב סימן תרמו

(יא) לְמַעַלְהּ מֵהֶם, וְאִין זֶה עֵבֶת, אֲבָל (יב) נִקְרָא הַדָּס (ח) [ח] שׁוֹטֵה: הַגַּה וּפְסוּל (יג) אֶפְלוּ בִשְׁעַת הַדְחָק, וְאִקָּא מֵאֵן בְּגִמְרָא (יד) דְּכֶשֶׁר, וְעַל-כֵּן נוֹהֲגִין בְּאֵלוּ הַמְדִינוֹת לְכַתְחֵלָה לְצֵאת בְּאֵלוּ הַהַדְסִים הַמוֹבָאִים וְאִין שְׁלִשָּׁה עֲלִין בְּגִבְעוּל אֶחָד. וְיֵשׁ מִי שֶׁקֶתֵב הַדְסִים שְׁלֵנוּ אִין נִקְרָאִים הַדָּס שׁוֹטֵה *הוֹאִיל וְהֵם שְׁנַיִם עַל-גַּב שְׁנַיִם, וְאִין פְּדוּס שׁוֹטֵה הַנּוֹכֵךְ בְּגִמְרָא, (טו) וְלִכְּן נִהְיָ לְהִקְלֵל כְּמוֹ שֶׁקֶתֵב מִהַרְ"י קוֹלוּן וּמַהַרְ"י אִיֶּסְרֵל וְז"ל בַּתְּשׁוּבוֹתֵיהֶם: **ד' הִיָּצֵאוּ הַרְבֵּה בְּקֵן אֶחָד (טז) וְנִשְׁרוּ מֵהֶם עַד שְׁלֹא נִשְׁאָרוּ אֶלָּא (טז) שְׁלִשָּׁה בְּקֵן אֶחָד, כְּשׁוֹר, (יז) אֶפְלוּ נִשְׁרוּ רֶבֶם, בְּגוּן שֶׁהִיוּ שִׁבְעָה וְנִשְׁרוּ מֵהֶם אַרְבָּעָה וְנִשְׁאָרוּ שְׁלִשָּׁה: ה' סְלִמְצוֹהָ בְּעִין**

ז שם משמח דאמימר
ח בריהא שם ט טור
כשם הרא"ש שהקדו
דובר תרמ"ב

באר היטב

(ח) שׁוֹטֵה. עֵין בַּתְּשׁוּבָה חֲכָם עֲבִי סִימָן קסא, הַהַדְסִים הַנִּמְצָאִים בְּאִמְשׁוּכְרָם וּבְהַמְבֻרָה תִּלְתָּא תִּלְתָּא אֶחָד קָנָא כְּשֵׁרוֹת וּמְצוּה מִן הַמְבַרְחָא לְקַנּוּתָם בְּדַמִּים וְקָרִים, וְיָדָא קְשִׁיבוֹתֵי יַעֲקֹב שֶׁקֶתֵב שְׁהִם מְרַבּוֹת, וְאוֹתָם הַבָּאִים מִן אִיטְלְיָא הֵם פְּסוּלִים, ע"ש, וְעֵין בַּתְּשׁוּבָה יַעֲקֹב ח"ב סִימָן כח. וְכִיפֵי בַּתְּשׁוּבָה פִּנְיֵם מְאִירוֹת סִימָן ט, וְכַתֵּב: הַלּוֹקֵחַ אֶעֱלֵה הַדְסִים הַלְחִים וְעוֹמְדִים תִּלְתָּא אֶחָד עוֹד הַדָּס יִבֵּשׁ הַמְבָאִים מְאִיטְלְיָא כְּדִי לְצֵאת דַּעַת סֵפֶר שְׁבוּתֵי יַעֲקֹב עוֹבְרִים בְּכָל-תּוֹסֵף, ע"ש: (י) שְׁלִשָּׁה. עֵין ט"ו שְׁהַעֲלָה לְדִדְוֹן שְׁהַדָּס שְׁלֵנוּ שְׁנַיִם ע"ג שְׁנַיִם אִם נִשְׂרָא מִן שְׁעוֹר הַהַדָּס שְׁצִי"ל עֵבֶת הַדְּהִינּוּ ג"ט, פְּסוּל לְהַרְיֵן, וְהִרְקָא"ש אִם נִקְסְקוּ ב' מִן רַב שְׁעוֹר זֶה אִם פְּסוּל, וְצָרִיךְ לְהַרְיֵן בְּזוֹה, דְּהַרְבֵּה פְּעֻמִּים נוֹשְׂרִים הַרְבֵּה עֲלִים מִהַהַדָּס וְאִינֵם מְשֻׁנְחִים ע"ו, ע"כ. וְכַתֵּב שְׁלִי"ה דְּצָרִיךְ לְרֵאוּת שְׁהִייוּ דְרַךְ גְּדוּלָּם, ע"ש:

שער תשובה

דְּכַעֲיֵן עֲנִפִּיו חוֹפִים אֶת עֵצוֹ: [ח] שׁוֹטֵה. כְּבַה"ט. וְיֵשׁ וְאוֹתָן הַבָּאִים מְאִיטְלְיָא הֵם פְּסוּלִים וְי"ל שֶׁקֶח"צ כ"כ גַּלְפִּי מ"ש הַשְּׁבוּ"י שְׁאִין לְכַרֵךְ עַל הַדְסִים הַנִּמְצָאִים בְּכַרְמָא (וְהֵם ג"כ נִמְצָאִים בְּאִמְשׁוּכְרָם וּבְהַמְבֻרָה) לְצֵאת בְּהֵם מִחֲשֵׁשׁ מְרַבִּים, לְפִי שְׁפָשְׁיִים הַבָּאִים מְאִיטְלְיָא וְעֲנִינִים קִטְנִים וְעֲגָלִים וְהַדְסִים מְשֻׁכִּים בְּאֶרֶךְ וְגַם נִמְצָא קִנְיָא נְרַעֲיִים גְּדוּלִים וְלִכְּן יֵשׁ לְכַרֵךְ עַל הַהַדְסִים שֶׁנִּהְיָוּ שְׁמִבְּאִים מְפֻרָקִים וְכַל שְׁצִדְוֵי הֵם וְקָרִים יוֹצִיִּים בְּהֵם, אִךְ בִּשְׁעַת הַדְחָק שְׁלֹא נִמְצָא תְּרִיסִים הַנְּהוּגִים אֶפְשֵׁר לְהַחֲרִיף לְצֵאת בְּאֵלוּ כ"ו, ע"ש, וְע"ז חֲכָם הַרְ"צ דִּנְהַפְּחָה הוּא דְאֵלוּ שְׁכָאִים מְפֻרָקִים הֵינּוּ מְאִיטְלְיָא פְּסוּלִים, אִם לֹא בְּמִקּוֹם וּמֵן שְׁא"א לְמַצָּא מֵאֵלוּ הַכְּשֵׁרִים, ע"ש, וְעֵין בְּסִפְרֵי בֵּית-אֶפְרַיִם עַל טְרַפּוֹת הַרְבָּה כְּרִישׁ סִימָן לה כְּפֻרֵשׁ אֶפְלוּ כְּטָרְפָא דְאֶשָׁא, שֶׁהַבְּאִי שֵׁם דְּכָרִי מְחֻזָּק: כְּרֹךְ וְתַמְחֵי עֲלִיו, וּבִרְאֵי ג"כ בְּזוֹ בְּסִפְרֵי שׁו"ת בֵּית-אֶפְרַיִם חֲלֵק יו"ד סִימָן ז וְשֵׁם הַבְּאִי דְּכָרִי חו"צ גְּמִיל וְתַמְחֵי עַל הַכְּפֻלּוֹת הַקָּרִים שְׁרוּצָה לְהַמְצִיט בְּדְבָרֵי הַרְ"א"ש וּלְפָרֵשׁ זְעֵלָה א' לְמַעַלָּה לֹא הָיוּ תַּנּוּס שׁוֹטֵה וְי"א מְבַרְכָּא דְּנוֹקָא עֲמִידוֹת הַג' בְּעֵגֶל עֲבִינֵן, וְהַבְּאִי שֵׁם דְּכָרִי תְּרִיסִים דְּכַעֲיֵן וְקָנְיָא בְּאוֹתוֹ עֵגֶל אֶלָּא שְׁעֵלָה א' מְרַבֵּךְ עַל שְׁנַיִם שְׁאוֹת מִתְּפַשְׁטֵי קִנְיָא לְרַחְבּוֹ וְהֵינּוּ עֵבֶת קָרְפָּא, ע"ש שֶׁקֶתֵב מִי שְׁעִפִּי"ו יֵשׁ לְשֵׁב דְּכָרִי מְח"ב כְּהֵנּוּ, ע"ש. וְיֵשׁ הַבְּח"ט בְּשֵׁם הַמְּמ"א שְׁעוֹר עַל כַּל תּוֹסֵף, ע"ש שְׁלֹא כ"כ מְקַחְלֵט רַק כ' שְׂוִיחָה הֵיךְ לְהֵם לְחַשׁ שְׁעִיבְרוּ עַל בֵּית לְחַשׁ קִנְיָא גְּדוּלִים שֶׁהַבְּאִי הַרְ"א"ש דְּמוֹכָב דְּלִקְנָן נִקְרָא שְׁהוּא ט"ס וְצ"ל וְלִקְנָן דְּלִקְנָן וְלִקְנָן דְּלִקְנָן אִם אֶמְרִינֵן הָיָא לְחֻדְהָ קָנְיָא אֶלָּא עוֹבֵר עַל בֵּית, ע"ש דְּלוּלָב צָרִיךְ אֶגֶד עוֹבֵר עַל בֵּית מְאִירוֹתָא כְּבִינּוּ מִינּוּ אֶפְלוּ תַּנְחֵן לְנוּי, ע"ש, וְעֵין בַּתְּשׁוּבָה שְׁבוּ"י ח"ב סִימָן כח שֶׁהַבְּאִי דְּכָרִי חו"צ וְכ' שְׁאִין דְּכָרִי מְרַחֲמִים וְהַעֲקֵר כְּמ"ש בַּחֲלֵק א שְׁמוּח"ו הַגָּאוֹן מוֹהַר"ש שְׁפִירָא אִךְ רָצָה לְשׁוֹת הַמְּהַנֵּךְ כָּל, אִךְ לְעֵינֵינוּ לְקַח הַדְסִים שְׁנַיִם, וְחַד כַּתֵּב ג"כ דְּלֹא שְׁפִיר עָבֵד דְּאִיקָא גְּזוּת הַרְוִאִים כְּבַל תּוֹסֵף (וְעֵין חו"צ ע"ג ע"ג דְּלֹא גְּזוּת הַרְוִאִים כִּינּוּ דְּלֹא מְנַכֵּר שְׁנֵי רַק הַנְּרַעֲיִים, מֵאֵן מְפִיס לּוֹמֵר שְׁנֵה אִינוּ מִינּוּ) וְגַם בְּשׁו"ת מְמ"א סִימָן ט כְּפַקְפֵק, וְעֵין בְּמְמ"א סִימָן תַּקנָא ט"ק כו דְּצָרִיךְ פְּנֵה לְזוֹ מְכוּן לְצֵאת רַק בְּאֶחָד אִתָּה שְׁהוּא נְכוּן ע"פ הַדְּיוֹן, וְנִכְיִי קִי"ל לְעֵינֵינוּ חֲלִינֵי שְׁחֻלְצִים לְאַשְׁרֵי בְּשִׁטְלֵי וּבְקִמְיוֹ, מ"מ מִי דוֹחֲקֵי דְּקָל זֶה כ"ו, ע"ש וְיֵשׁ רֵאזָה מְחֻלְצָה צ"ע. וְעֵין בְּסִפְרֵי שׁו"ת בֵּית-אֶפְרַיִם סִימָן א וּבְסִי"ו לְעִיל סִימָן לה, וְעֵין בְּמוֹר וְקָרְעִיָה שֶׁפֶתֵב בְּשִׁבְתָּא שְׁחֻלְצִים לְאַשְׁרֵי בְּשִׁטְלֵי וּבְקִמְיוֹ, מ"מ מִי כִּינּוּ דְּלֹא מְנַכֵּר הַשְּׁנֵי, ע"ש, דְּכָרִי צ"ע, וְעֵין בְּמְח"ב שֶׁהַבְּאִי מִתְּשׁוּבָה רְמ"א סִימָן קיז, וְכַתֵּב מְח"ב דָּאֵם אִהּ וְנִיא מְרַבֵּךְ יֵשׁ לְפִסְלֵי, ע"ש, וְגַם לְטַעַם הַלְבָּשׁ דְּפּוֹסֵל אֶתְגַּוֵּר מְרַבֵּךְ מִשׁוּם שְׁנַעֲבָדָה בּוֹ עֵבֶת וְיֵשׁ לְפִסְלֵי כָּאֵן דְּאֶשָׁא הַרְבֵּךְ בְּאִילָן מֵאֲכָל, תָּה הָאוֹת דְּנְרַעֲיִים שְׁלוּ גְדוּלִים קִנְיָא וּכְמִשְׁלֵי מְדְבָרֵי הַשְּׁבוּ"י כּוּן:

באור הלכה

דְּסִבְבֵי לָהּ אֶפְלוּ אֵם הַשְּׁחִירָה בְּיוֹם-טוֹב דְּהָיוּ לָהּ נִרְאָה וְנִדְחָה, אֶפְלוּ הַכִּי חֲזוּ וְנִרְאָה בְּשַׁמְשׁוֹן, וְקָבֵטָם בְּעֵינָי הָיָא זוֹ בְּגִמְרָא, וְעֵין בְּבִית-יוֹסֵף דְּמַתְרִין וְהוֹ, [בן הש"ו והגד"ו] חֲתוּרוֹ לְיִשְׁבֵּי אֶמְאִי אֵלִינֵן לְהִקְלֵל בְּזוֹה⁽¹⁾, וְהָיָה טַעַם הַמְּחַבֵּר שֶׁסָּתֵם בְּזוֹ, מִשׁוּם דְּהִרְיָו וְהִרְאֵ"ש וְהַנְּרַמְכ"ם סַתְמוּ בְּזוֹ וְלֹא חִלְקוּ, אֲבָן לְעִנְיַת דַּעֲתִי לֹא רָאזָה הָיָא, דְּסָתֵם שְׁחִירוֹת לֹא מִשְׁמַע כָּל שְׁנֵי שְׁחִירוֹ הַיּוֹם אֶלָּא דְּשְׁחִירוֹת מֵאֶתְמוּל. וְיִבִין כְּף וְיִבִין-כְּף, כִּינּוּ דְּהֵם לֹא הִקְלוּ כְּפֻרֵשׁוֹ וְעֵינֵינוּ לְכַמְהָ רֵאזוּנִים קָנְיָא דְּאֶשָׁא אֶלְשֵׁי לְהַחֲמִיר בְּזוֹ, אִין לְהִקְלֵל בְּזוֹ, הֵינּוּ הַרְ"צ גִּיאַת וְכֵן מִשְׁמַע מְהַרְבֵּנוּ חֲנִנְאֵל וְכֵן כַּתֵּב הַמְּאִיר נוֹרְחָא דְּכָרִי גַם בְּשִׁבְלֵי-הַלְלֵטָן וְהַעֲשׂוֹר וְהַקְּשׁוֹר וְהַרְ"צ וְרַעֲוִי, עֵין שֵׁם בְּדְבָרֵי כְּלֵם שֶׁקָּטוּ דָּאִין לְהִקְלֵל כִּי אִם בְּרֵאשִׁחוֹ מְרַבִּי-טוֹב דְּהָיוּ לָהּ רַק דְּחִי מְעַרְבָּא וְלֹא שְׁמַה דְּחִי, וְלֹא בְּאֶשְׁחֹר בְּיוֹם-טוֹב: * הוֹאִיל וְהֵם שְׁנַיִם עַל-גַּב שְׁנַיִם וְאִין בְּכָלל הַדָּס שׁוֹטֵה. עֵין בְּכַתְּבֵי יַעֲקֹב שֶׁמְשַׁמֵּה זֶה, הָא מְכַל מְקוֹם אִינוּ בְּכָלל עֵבֶת הַאֲמוֹר בַּתּוֹרָה דְּהוּא דְּנוֹקָא בַּת תִּלְתָּא טְרַפִּי; וְעֵין שֵׁם שְׁהוּכִיִם דָּאֵף אֵלוּ הַמְקַלְמִים בִּשְׁעַת הַדְחָק הוּא דְּנוֹקָא בַּתְרֵי וְחַד אֲבָל עַל תְּרֵי וַחֲרִי אִין לְנוּ שׁוּם סִפְקָא, אִם לֹא דְּנִסְתַּמְךָ עַל דַּעַת כַּעַל הַשְּׁלֵמָה שְׁמַחֲמִי בִּשְׁעַת הַדְחָק לְכַרֵךְ עַל שְׁלִשָּׁה מִינִים. וְהָיָה כְּלָאוּ הַכִּי שְׁכָל הַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים עֲלִיו, מְכַל מְקוֹם בְּלֹא הַכִּי לֹא שְׁיָךְ אֶצְלוּ טַעַם זֶה, כִּינּוּ שְׁפָרְטִים אֶצְלוּ הַדְסִים נְאִים שֶׁל שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה; וְאֵף שֶׁבְּשׁו"ת שְׁבוּתֵי יַעֲקֹב רָצָה לְפַסְלֵם מִשְׁמַע מְרַבִּיכִים⁽²⁾, כְּבַר חֲלֵקוּ עֲלִיו בַּתְּשׁוּבָה חֲכָם צ"ע⁽³⁾ וּפְנִינִים מְאִירוֹת⁽⁴⁾, וְהָיוּ עֲמֻמָּה, וְכַרֵךְ פִּשְׁט הַמְּהַנֵּךְ עִמָּה כְּכַל מְקוֹם לְהַשְׁרִים שְׁרִידֵע הוּא שְׁאִינֵם מְרַבִּיכִים, וְכִינּוּ שִׁכּוּל לְקַיִם מְפֻזָּת בְּאֵלוּ, אֶפְלוּ בְּזוֹ בְּעֵיר מֵהֶם רַק אֶחָד, אִם מְקָרִי תוֹ שְׁעַת הַדְחָק לְכַרֵךְ עַל שְׁלִשָּׁה מִינִים בְּלֹא הַדָּס כְּשֵׁר, וְלִכְּן אֲשִׁיר הַקּוֹה לּוֹ אֶפְלוּ רַק הַדָּס אֶחָד שֶׁל שְׁלִשָּׁה עַל שְׁלִשָּׁה וְשְׁלִים בְּשֵׁנִים בְּדִים

לְזוֹ (י) כְּעוּגָל אֶחָד⁽¹⁾, שְׁאִין אֶחָד גְּמוּף מְחַבְרו אֶף-עַל-פִּי שְׁכָל אֶחָד כְּעֻקְצוֹ⁽²⁾; (יא) לְמַעַלְהּ מֵהֶם. או (יב) לְמַטָּה מֵהֶם: (יב) נִקְרָא הַדָּס שׁוֹטֵה. מְפָנֵי שְׁאִין עֲלִיו הוֹלְכִין כְּפִסְרָא אֶלָּא מְשַׁבְּשִׁין כְּשׁוֹטֵה⁽³⁾; (יג) אֶפְלוּ בִּשְׁעַת הַדְחָק. שְׁאִינוּ בְּכָלל הַדָּס כָּלְלִי, (יד) וּפְסוּל אֶפְלוּ בִּשְׁאָר יָמִים, וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם זֶה עַל-גַּב זֶה, גַּם-כֵּן אִין זֶה בְּכָלל עֵבֶת הַאֲמוֹר בַּתּוֹרָה: (יד) דְּכֶשֶׁר, וְעַל-כֵּן נוֹהֲגִין וְכוּ'. רוּצָה לּוֹמֵר, דְּסוֹמְכִין עַל אוֹתוֹ מֵאֵן-דְּאֶמְרַי דְּמְכַשְׁרֵי בְּתָרֵי וְחַד, (יז) וְהוּא הַדְּיוֹן בְּתָרֵי עַל-גַּבִּי תְּרֵי: (טו) וְלִכְּן נִהְיָו לְהִקְלֵל וְכוּ'. עֵין בְּבִארוּ הַגְּדוּ"א וּבְשִׁאָרֵי אֶתְרוּגִים שְׁכָלֵם פְּקַפְקוּ מֵאֵד עַל הַמְּהַנֵּךְ הַהוּא, שְׁאִין לְהֵם שׁוּם יְסוּד, לֹא בְּתָרֵי וְחַד וְלֹא בְּתָרֵי עַל-גַּבִּי תְּרֵי, וְהַרְמ"א דְּחָק רַק לְקַיִם הַמְּהַנֵּךְ, וְלִכְּן הִיָּא לְכַרֵךְ ה' יִטְרַח לְמַצָּא עֲבוֹת פְּדִין דְּהִינּוּ שְׁלִשָּׁה עֲלִין בְּשׁוּהָ בְּכַל קֵן וְקֵן. וְעֵין לְקַמְן בְּסִפְרֵי ה. כְּתֵב הַחֲזִי"ו אָדָם, דְּכַתּוּף אֵלוּ הִיבְשִׁים שְׁמִבְּאִיָּה עִם אֶתְרוּגִים, בְּדַחַק מְבַרְכָּא אֶתְדָּא לְמֵאָה שְׁיֵשׁ בּוֹ שְׁלִשָּׁה בְּקֵן (ד) אֶחָד, וְלִכְּן אִין לְהֵם חֻקְתָּא בְּשִׁירוֹת עַד שְׁיִשְׁרֵם בְּחִמִּין וְיַרְבֵּף אוֹתָם⁽⁴⁾, (טו) וְאִם לֹא יִמְצָא יֵטל בְּלֹא בְּרַכְהָ⁽⁵⁾, עֵין שֵׁם: ד' (טז) וְנִשְׁרוּ מֵהֶם עַד וְכוּ'. הֵינּוּ אֶפְלוּ הִיָּה בְּכַל אֶרֶץ הַהַדָּס כֵּן: (יז) אֶפְלוּ נִשְׁרוּ רֶבֶן. דְּכִינּוּ דְּנִשְׁאָר שְׁלִשָּׁה, עֲדִין עֵבֶת קָרְיָא בַּה, אֲבָל אִם נִשְׁאָרוּ רַק שְׁנַיִם פְּסוּל; דָּאֵף דְּכַתְּבֵינֵם שְׁלֵשׁ בּוֹ שְׁלִשָּׁה בְּקֵן אֶחָד וְנִשְׁרָא אֶחָד מְכַל קֵן וְנִשְׁאָר רַק שְׁנַיִם, הַסְּכִימוּ כְּמָה אֶתְרוּגִים לְהַכְשִׁיר⁽⁶⁾, (טו) שֵׁם שְׁאִנִּי שְׁנֵשְׁמִירָה עַל-כִּלְפִּינֵים רַבִּים, בְּעִינֵינוּ עַל-כִּלְפִּינֵים שִׁשְׁמִירָה שְׁעוֹר עֵבֶת, דְּעַל-גִּידֵי זֶה נוֹכַל

שער הציצין

(י) פּוֹסְקִים: (יא) לְבוּשׁ, וְכֵן כַּתֵּב הַרְטֵב"א: (יב) בֵּית-יוֹסֵף טוֹף הַסִּימָן: (יג) עֵין בְּכַתְּבֵי יַעֲקֹב דְּמַתְפַּלָּא דָּאִין לְזוֹ שׁוּם מְקוֹר לְהִקְלֵל אִף לְאוֹתוֹ מֵאֵךְ דָּאֲמַר: (ד) רוּצָה לּוֹמֵר, כְּלֵם בְּשׁוּהָ: (טו) עוֹד כַּתֵּב שֵׁם, הַרְבֵּה מִן פּוֹסְקִים אֲשׁוּנִים סְבִיבָא לְהוֹ דָּאֲסוֹר לְהוֹסִיף מַה שְׁאִינוּ עֵבֶת⁽¹⁾ וְעוֹבֵר עַל כַּל תּוֹסֵף, אֲבָן מְהַנֵּךְ תַּנְיָא בְּאִתְרָה דְּכִי שְׁחֻשׁ שְׁאִינוּ בְּכָלל זֶה, שִׂיאֲמַר: אִם הוּא הַדָּס אֲבָן בּוֹ וְאִם לֹא יִהְיֶה כְּבָקָא, וְאִם אִינוּ כְּבַל תּוֹסֵף, כְּמוֹ בְּשֵׁנֵי זְרוּתָא תַּפְּלִי⁽²⁾: (טו) ב"ח וּפְרִישָׁה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִיטְב"א:

הלכות לולב סימן תרמו

באר הגולה קיד

י שם בפסוק
 כ ברוקא שם לא
 ל טור קיש
 ה"ק וזכר
 מ ברוקא שם ל"ג
 וזכרופש רב ספוד
 נ טור שם ספוד
 ה"א שם א"ב
 ה"א שם א"ב
 ה"א שם א"ב
 א"ב ה"א ש"ש

כל שעור ארץ ההדס שיהא עבת, (יח) *ולעמבוא ברבו (יט) (ואפלו אינו בראשו) (טו): ו' יבשו עליו, פסול; כמשו, פשר: ז' שעור היבשות, לאפלו אם נקרה בצפרן אם עדין ירקים הם, פשר, ואינם נקראים יבשים אלא (י) (כ) קשילבינו פניהם: ח' יבשו רב עליו (כא) ונשתתו (כב) בראש כל בד מהשלישה בדין קן אחד ובו שלשה עליו לחין, פשר. (כג) יגוש מפרשים, שאפלו אם מהשלישה שבחד קנא יבשו שנים ולא נשאר פי אם אחד לח, (כד) פשר, (כה) והוא שיהיה העלה (כו) שהוא מרוב על שניהם: ט' אם אותם עלים שלא יבשו הם (כו) כמשוין, ייש פוסלין יגוש מפרשין:

באר היטב

(י) קשילבינו. אחר שיפרכו בצפרן, מ"ב, מ"א:

באר הלכה

משנה ברורה

של הדס אחרים שהם של שנים על שנים אם אין ידו משגת לקח שלשה בדים של הדס שהם שלשה על שלשה, או הקהל יקחו להם הלחב עם הדסים שלשה על שלשה וינארו בו כל הקהל, עד כאן לשונו: * ולעמבוא ברבו. עץ במשנה ברורה שכתבנו והסכימו כמה אחרונים להקל בהנאה דאפלו נשרו מקל קן בכל ארכו עלה אחד גס"פן פשר, בין דנשאר שנים בכל קן דהוי רבא. ונתמפקתי אם נשרו מארץ ההדס מקצת עליו, דפסק המחבר דכשר בהנאה דלא בעינן עבת רבא, אם קן הרב ההוא נשר גם כן מקל קן עלה אחד, אם אמרנו קנה תרי רבא להכשירו. והנה ראיתי לאחד מן האחרונים דמשמע מדבדקי דיש להכשיר גם באופן זה, וכן משמע מח"י אדם, אכן לעניות דעמי צריך עיון, דמגזן לנו לומר דנחשיב בכל אחד בית רבא בין לענין רחבו בין לענין ארכו, ונדי לנו אם נקל בהנאה להכשיר אם חסר עלה אחד מקל קן לכל ארכו, או שהראב"ד אם חסר המעוט בכל רחבו מרבו ולקמה, אבל לא שנחבר שניהם יחד, הלא על-כ"ל פנים יקרא על-ידיה נשרו רב עליו, והינו אם יש בהכר של הדס ו' שורות של קנים תלתא בכל קן ונשר מהם ג' שורות לגמרי וכן ארבעה שורות הנשארים חסר עלה אחת בכל שורה, הרי שחסר ג' עלים בסך-הכל³⁸, ובהדס לא נשאר

להכשירו ונאמר דאף עתה עבת קרינא בה: ה' (יח) ולעמבוא ברבו³⁶. הינו, שההדס ששעורו הוא לא יותר משנים-עשר גודלין³⁷, כדלקמן בסימן תרנ"ג, אין צריך עבת בכל³⁸, רק שבעה גודלין ינא עבת³⁹, דהינו שלשה עלים בכל קן, והתמשה גודלין — אפלו נחסר לגמרי, שנשרו עליו, (י) או שלא היו עבת, דהינו שהיו עליו שנים על-גבי שנים או תרי וחד, דכיון שרבו היה עבת, פשר. ובהדס שהיו בכל שעור ארכו שלשה עלים בכל קן ונשר עלה אחת מקל קן ברב שעור ארץ ההדס, יש בזה פלגמא בין הראשונים: (יח) יש מכשירין, דכיון דנשאר שנים בכל קן, רבו בכל⁴¹, פי היכי דמכשירין בנשרו מקצת עליו מארכו של ההדס, (ט) יגוש פוסלין, דסבינא להו דעל-ידיה לא נשאר עליו שם עבת קלי, דאין עבת אלא בשלשה. ולענין הלכה נקטנו להקל (כ) במקום הדחק, שכן הסכימו (כא) כמה אחרונים. ודוקא כשנשאר על-כ"ל פנים שני עליו בכל קן⁴² דהוי רבא על-כ"ל פנים, אבל אם נשרו שני עליו ברב שעור ארץ ההדס, פסול לכלי

עלמא. (כג) ואם-כן במקום שנוהגין לצאת בהדסים של שנים על-גבי שנים, כדלעיל בהנ"ה, אם נשר (כג) עלה אחת מקל קן ברב (טו) ארץ ההדס, פסול לכלי עקמא, דלא בשאר רבא: (יט) ואפלו אינו בראשו. כגון שמלמשה עד רבו יוצא בכל קן וכן שלשה עליו ולמלה נשרו עליו או שהאז אינו עבת, אם-כן פשר. ואף-על-גב דבכשו עליו פסק בסעף ח דאינו פשר כי אם כשנשתתו בכל בד שלשה עליו לחין בראשו ודוקא, שם הטעם משום הדר, והדר גבר כשהוא בראשו, אבל כאן משום עבת ונדי בכל מקום: ז' (כ) קשילבינו פניהם⁴³. לאחר שנפרך בצפרן [מ"א]. ויבאמת (כד) אינו מצוי במציאות שילבינו פניו ולא יהיה נפרך בצפרן⁴⁵, ואם-כן כשנחלבן פניהם ודאי יבש הוא. ומי שאינו בקי בזה השעור, משמע בתמים-דעים שיכול לשער על-ידי שישנה אותם יום או יומים במים⁴⁶, דאם יחזור לכמות שהיו במשמשו ויבמראהו, עדין לחים הם, ואם לאו הם יבשים. כתב הפרי"מגדים, דבכוש עין ההדס, אפלו העלים הם עדין ירקים פסול, ובכבוד-יעקב משיג על זה ודעתו דביבשות העץ לא שיק פסול כלל⁴⁷, עין שם⁴⁸: ח' (כא) ונשתתו וכו'. דעל-ידי השלשה עליו לחין שבראש הברד⁴⁹ חל שם הברד⁴⁰ על כל ההדס: (כב) בראש כל בד מהשלישה בדין. ולפי המבאר לקמן בסימן תרנ"א דבשעת הדחק סגי בכד הדס אחד, גם בענינו די קשיהיה בראשו קן אחד של שלשה עליו לחין ונ"ן: (כג) יגוש מפרשים וכו'. הוא דעת הרא"ש, (כד) ולדידה לא בעינן שיהיה הקן בראשו ודוקא: (כד) פשר. עין בראש דסבינא לה דצריך שישתפר שלשה קנין ובכל קן עלה אחד לח בראשו, (כו) ותמיהו האחרונים על המחבר שלא הנכיר דבר זה: (כה) והוא וכו'. ורצה לומר, מה דמכשירין בעלה אחד לח בראשו: ודוקא מרוב באפן זה שהוא מרוב על שניהם, דאן נראה ההדור יחור, (כז) אבל אם הנה כל שלשה עליו לחין, אפלו בלן בשנה פשר: (כו) שהוא מרוב על שניהם. אף דבסעף ג פסק המחבר (יח) דהוה בכלל הדס שוטה, (כט) אפשר דשם מדי שניה כל ארץ שעור ההדס באפן זה, ואינו בכלל הדס האמור בתורה אלא הדס שוטה, אבל הקא הלא מדי שניה כל שעור ההדס בקנין של שלשה עליו בשנה בדין, אלא שמתמם שהיו יבשין לא נקרא הדר, ולכן אמרנו דאם נמצא שלשה קנין ובכל אחד עלה אחד שהוא מרוב על שניה והוא לח, נראה ונכר בו ההדור ופשר. והלכה (ל) בדעה הראשונה: ט' (כז) כמשוים⁴⁴ יש פוסלין. טעמם, שאין מציל מדי יבש אלא לח ההדור; ויש מכשירין, כיון דקמוש פשר, יכול להציל כמו לח

שער הציצין

(י"א) בן בארו כמה אחרונים ופשוט: (י"ב) הרא"ה ורובנו יחסם, וכן הסכים הרמב"א בחדושי: (י"ג) וה"ק, וכלישפן לדעת הגאונים, אפלו נשר עלה אחת מקל שעור ארץ ההדס נמי פסול: (כ) מתי אדם: (כ"א) הבי"ח ונהפיקו השני-קנות הגדולה והעלת-פמיד והש"ח והג"ח והתני-אדם ובכבוד-יעקב, ומפל מקום אין להקל זה אלא במקום הדחק כמו שכתב החת"י אדם, כי יש להם האחרונים והמאמר מרדכי והגהת מצשה רחוק שפסקים עם הבית-יוסף דדעת הרא"ש ונתאב"ד גס"פן סת"ן, ואם-כן רב פוסקים הולכין בזה להחמיר. וצ"ל בבאר הלכה מה שכתבנו בזה: (כ"ב) ט"ז וש"א: (כ"ג) בן הסקימו כמה אחרונים כתיב"ח ונדל"א בהש"ח, ויש שכתבו ששעור-סופר הוא בהש"ח, והינו מעוט ההדס בארץ יש בכל קן וכן ב' עלים. ובהו יוסר קשית התי-אדם מן הבי"ח, שהקשה דאפלו נשר עלה אחד מן רב השעור פסול, והקא מדי שמעוט ההדס בארץ לא נשר מפנו כלל, שיש בכל קן מפנו ב' עלים: (כ"ד) בכבוד-יעקב: (כ"ה) פרי-מגדים ופשוט: (כ"ו) הנ"א והגאון רבי עקיבא איגרי, וכן כתב הפרי"מגדים: (כ"ז) פשוט: (כ"ח) וכבר תמיהו בזה בספר בגד"שע ע"ש (והנה פרץ דברי הרא"ש ולא ידעו אחריו, אבל לא פרץ בזה דברי השלחן ערוך, ע"ש) וכן הגאון רבי עקיבא איגרי: (כ"ט) עין בפרי-מגדים, ולדעמי זהו נכונה אף שהוא כתב שצדין הוא דבר צריך עיון, אף לפי מה שכתבנו בענין השם ינא מאד סבת הרא"ש: (ל) דכן גס"פן דעת הנמכרים בקרבן ז' הלכה ח ונש"י ורבי ישעיה מטרנאי המובא ברא"ש ושבלי-הלקט בשם רבי אביגודו כהן צדק ז"ל, עין שם:

הלכות לולב סימן תרמו

י (כת) נקטם ראשו (כט) קשר (ל) אפלו לא עלתה בו תמרה, והוא הדין ליבש ראשו. [*] (לא) זויש פוסלין (לב) בנקטם ראשו. הגה (לג) נטוב להחמיר (לד) *במקום (לה) שאפשר באחר (מהגיד). ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו (לה) העצים (רו"ן): יא אאם אין לו אלא הדיס שעצביו מרבים מעליו ביום טוב, (לו) *נוטלו ואינו מברך עליו:

פ משנה שם ליד
זכרי טרפון, ה"ף
וראש וקמביס פסק
ח ורש"י צ ראב"ד
זכרונות שם, וזה
לשון: וקבר הוי"ע
רמ"ה קולש
קבית
מדרשנו במקוה שנים והעליתו שהוא פסול כסמך ממתניין וכו', וכתב הרב המגיד: ויש קצת אחרונים מחמירין דבריו חכ"ר אבנרם ו"ל וכן ראוי להורות, עכ"ל. וכמו שכתב הרמ"א ק ארחותיים בשם בעל ההשקפה

באר היטב
י (א) שאפשר. וז"ח פתב דבכש ראשו אפלו אי"א באחר אין לברך עליו, ע"ש:
 לברך שיחוף האמצעי וישאר כמו בתי"ד לטעמי העליון לא יתראה שהוא מחתך ונקטם צריך אך ג' טפחים, ואעפ"י שצריך למדד כפיפתו ושפופו שבאמצע הקנה, לית לן בה כל שעליו חופין את עצו כדניו:

שערי תשובה
 *] ויש פוסלין כו'. ונען בהלקי"ט ח"ב סימן ר"ד בנען אחר של הדיס שלש בו טעמים הרבה שהוא נחשב אחר ונקטם האמצעי וטע"ף אחר נשאר שלם. יש פקנה לברך שיחוף האמצעי וישאר כמו בתי"ד לטעמי העליון לא יתראה שהוא מחתך ונקטם צריך אך ג' טפחים, ואעפ"י שצריך למדד כפיפתו ושפופו שבאמצע הקנה, לית לן בה כל שעליו חופין את עצו כדניו:

משנה ברורה
 ממש. ונען בפרי"מגדים שפסק דבי"ם הראשון שהוא דאור"תא דראוי להחמיר, דהוא ספק תורה, ובשאר הלימים שהוא דרבנן, ספק דרבנן להקל: **י (כת) נקטם ראשו**⁴⁸. הינו, אפלו (לב) היו כל שלשה הפדיו נקטמו ראשין: **(כט) קשר**. ואין דומה ללולב ונרבה דנקטם ראשו פסול בהן, (ג) דבהדס ענפיו חופין ראשו והינו העליון ואין קטימתו נכרת בהן⁴⁹: **(ל) אפלו לא עלתה בו תמרה**. הוא קמין תמרה היוצאת בעלי ערבה⁵¹, דבנה בודאי קשר לכלי עלמא, שהתמרה מכסה על הקטימה ואין הקטימה נכרת: **(לא) זויש פוסלין וכו'**. והוא הדין (ג) ליבש ראשו לדעה זו. ופשוט דלא מקרי יבש ראשו רק בהלבינו פניו, מה שאינו מצוי כלל בהדסים שנגדלו בשנה זו, אבל אם פמוש קצת בלבד ואפלו עד שנפדו בצפרו, לא מקרי יבש, דהא אפלו בשאר עליון לא מקרי יבש כי האי גווא, וקדלעיל בסע"ף ז: **(לב) בנקטם ראשו**. משום דלא הוי הדר. יש לעין לדעה זו, אם דוקא פשהיו כל שלשה פדיו קטומי ראשו, (ל) או אפלו אם בד אחר נקטם ראשו⁵² גם כן פסול, ונען לקמן סימן תרנא ע"פ א בהג"ה⁵³: **(לג) נטוב להחמיר וכו'**. ומה (לה) שרגיל שיוצאים בין הקנים ענפים קטנים (לו) וצריך לקטם אותם כדי שלא יפסיקו בין הקנים⁵⁴, נקטם זה קשר לכלי עלמא אפלו אם נמצא פן בקל השלשה בידים, ביון שאינו בראשו: **(לד) במקום שאפשר באחר**. וז"ח פתב דבכ"ש (לו) הראשו, והינו בקבשו (למ) העליון העליונים, אפלו אי אפשר באחר אין לברך עליו, אבל יש תמנה, (נט) שסידי העליון העליונים ואז קשר לבתחלה לכלי עלמא: **(לה) העצים**. אבל נקטמו העלים העליונים לכד⁵⁷, לא מקרי נקטם⁵⁸: **יא (לו) נוטלו ואינו מברך עליו**. ופסול אפלו בשאר הלימים⁵⁹ [ב"י]. ולפי דבריו, אם נודמן לו אחר"כ תדיסם אחרים צריך לברך בשאר הלימים גם כן, והא דנוטלו, (מ) כדי שלא תשתפח תורת לולב, ונען בבאור הלכה:

באור הלכה
 אלא שמונה עלים שהוא המעוט⁴² וימן הכ"ח שכתב: אפלו בקן אחר שהוא מהרב, אם נשרו ממנו שני עליון פסול מאחר שלא נשאר רב שער ההדס עבת, אין ראיה, דאפשר דמה דמכשירי נקטר ממנו עלה אחת הינו בחסר רק מקן אחת, דבנה על-פל-פנים ישאר רב עליון בהדס נגזון בצירוי הנ"ל ישאר יען עליון בהדס ונקטר הוא רק בעשה העליון אבל לא ביותר מנה, וצריך עיון, ועל-פל-פנים אין להקל כי אם במקום שלא ימצא הדיס אחר בעירי⁴³, פן נראה לעניית דעתו, ואפשר דגם לדעתם הוא פן. ודע עוד, דכתב הפ"ח, דאם היה רב שער ההדס עבת⁴⁴, אף שהוא גדול מאד לא בעינן שיהא רב גדול בעבת, אלא רב שערו והינו קרוב לשני טפחים⁴⁵. ונען בפרי"מגדים שמתקמם אם מהני אפלו אם הם המפזרים בארץ ההדס⁴⁶ או דווקא אם הם על-פל-פנים במקום אחר, והבכור"י יעקב מקל גם כנה⁴⁷: *** במקום שאפשר באחר**. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הפ"ח. והנה התחלת ע"י והאל"ה רבה דחו דבריו, ודעתם דאם אי אפשר באחר אין להחמיר ומטר לברך, גם בבגדי"ישע מסכים פן לתלכה מדקטמי 'נקטם' ולא קמבי 'שבלו' אלא ודאי מדקטמי וישא וקטם 'הדס הגדול והתבש פסול', ומשמע שבלו בש, משום שאמר "קים הממים היללו יה" ונגם דאם היה בראשו ג' בדי עליו לחין קשר, כדאיתא במקרא, אבל יבש בראשו לבד אין לסלל כלל, עד כאן לשונו. ונען באר"ה רב שהוכיח שיטתו מדברי הראב"ד הממים דע"ם שגם הוא מקל בכ"ש ראשו הינו העליון העליונים, ובבכור"י יעקב מצא גם כן בהמ"ד דע"ם סימן רלב שכתב גם כן בהר"א וזה לשונו: ומכע"י לן בהדס אם יבשו בו ג' בדין העליונים שבראשו והשאר פלן לחין מהו, ומסתברא לקלא, שפרי נתברר לנו נקטם ראשו פסול גזון מראש השדרה עצמה, אבל אם נקטמו העלים העליונים לבד אינו נפסל, וכיון דכי נקטמו לא פסלי, כל-שכן יבשו דלא פסלי, דהא אי כעי שקיל להו, עד כאן לשונו. והנה בבכור"י יעקב כתב דהשלחן ערוך על-פירוש דלא סבירא לה להאי סבירא דאי כעי שקיל לה, מהא דסיקן תרמח סע"ף יד בענין תזוית, אם כשקולפו חזרו למראה אחרוג קשר, ולא אמרינן דכיון שייכל לקלפו יבשו תפך; ולא ראה היה, דשם לא ידענו מקדשם אם יחזרו למראה אחרוג וגם לא יחזרו כלום. וגם מה שכתב דהנשכירי כבש הינו רק כבש עצו ולא בעל, דחק הוא, דכ"ש סתמא קאמר, משמע בין בעץ ובין בעליון, ונען לקמן בסימן תרמט בסופו. ועל-פ"ן נראה, דמאן דמקל בנה במקום דלית לה אחר אין לחמות כידו: *** נוטלו ואינו מברך עליו**. עין בבית-יוסף שהביא בשם ארחותיים

שהביא בשם בעל ההשקפה שקשר בשאר הלימים. וכתב על זה בדברי' דפתי: ולא נראה לי, אלא פסול בכל הלימים. ולעניית דעתו, בעל ההשקפה אינו יחיד

שערי תשובה

(לב) דהלא מקור שיטה זו הוא מדפסיק שמואל כרבי טרפון דשלשה נקטמון ע"י (לג) פוסקים. ולפי זה אם נקטם הראש של ההדס הינו ראש העין קדלקמה ואין שם עלים לחופה על ראשו, פסול⁶⁰ אפלו בדליכא אחר, ואפלו לא נקטם רק עלה אחת עם ראש העין ונשארו שנים, גם כן יש לומר דפסול דגבר הקטימה (פמ"ג). ונען בבכור"י יעקב שכתב דמכל מקום שפך תמנה, שנקטם גם העין עם שני העליון עד סמוך לקן שמתחיי ונוי פסול שחזרו להקשור, והפרי"מגדים אריי היכי שלא ישאר בהדס שעריו אם חתך. ופשוט דכל מקום שנכשיר על-ידי חתוך, אסור לחתך פן ביום טוב, דמני מתקן, כמו ענבים בסע"ף ב (ג) לבוש, וסבירא, דהלא כל ראינו של הטרול להקשיר כבש משום דלא גרע מנקטם, וכיון דנקטם פסול הוא הדין כבש, וכן פתב בהר"א הממים דע"ם בשם הראב"ד שם רלב, אבל שם נדעמו דוקא דבש שדרתו, ולא העליון, ודומיא דנקטם ראשו שהוא דוקא בעץ וקדלקמה. עין שם: (לד) ואין אנו יכולין להביא שום ראינה מסוגיא דרף לר עמוד ב, דלישטיה זו אריי הסוגיא רק בפדיון הקטנים היוצאים בין העלים, דבנה קיל טפי דאפלו שלשמן קטומים קשר, מה שאין פן בנקטם ראשו, ואין לנו שום ראינה להקל לדעה זו רק אם הם יסבירי דהנלה כרבי עקיבא דאפלו בד אחר של הדיס די, ממילא בודאי נוכל להקל במפל"שפן אם היו שנים קטומי ראשו וחד אינו קטום ראשו, וצריך עיון: (לה) דהמתמירין בנקטם ראשו מפרשין דברי רבי טרפון הפקל בשלשה קטומין, שענפים הללו: (לו) עין בתי"א"ם קלל קנ עין ח, ומשמע מנה דלכלי עלמא צריך לקטם אותם, וכן פתב במחצית-השקל, ודוקא כשהוא מפיסק ברב קנים של אחר הדיס⁶⁰, אבל בגרפון'תגאל פתב דנהו רק לדעת המתמירים בנקטם ראשו ומפרשין הסוגיא דקטימה בענפים הללו, אבל לדעת המכשירין בנקטם ראשו ומפרשין הסוגיא כקטימת הראש, לדידהו אין צריך קלל לקטם הענפים האלו, ולכן המנהג שאין מקפידין על זה, עין שם, וקצת ראינה מדלא העתיק הבית-יוסף הדין בשלחן ערוך. ומכל מקום לבתחלה נכון לקטם אותו בערב"י-טוב⁶¹. פן נראה לעניית דעתו: (מ) עין באור הלכה: (מ) חזו"ש רבי עקיבא אריי, ואפילו לא הושר הדורש, ודעתו עין בפ"ח: (מ) בבכור"י יעקב וקדלקמה: (מ) וכן מוכח מקשית הפגור אברהם בסע"ף קטן ט דמדנפה אותו לכל הפסולים, עין שם:

הלכות לולב סימן תרמו

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יח]

וְלַעֲפוּקָא בְּבִיבָא²⁶, הֵינֵּן, שֶׁהֶדְס שֶׁשְׁעוּרֵוֹ הוּא לֹא יוֹתֵר מִשְׁנֵים-עָשׂוֹר גּוּדְלִין²⁷, כְּדִלְקֻמֶּן בְּסִימָן תְּרֵינִים²⁸, אֵינן צָרִיף עֲבַת בְּכָל־זֶה²⁹, נֶקֶד שְׂבָעָה גּוּדְלִין יְהֵא עֲבַת³⁰.

26 ורוב זה, דעת הברכי יוסף (ס"ק ה) שאין צריך רוב הנראה לעיניים אלא די במשהו יותר מחצי שיעור ההדס כדי שיחשב למשולש. מאידך, הכף החיים (ס"ק לח) הביא שיש אומרים שצריך דוקא רוב הנראה לעיניים, וציון למשמעות המשנב כאן שיהיו ז' גודלין עבות וה' גודלין המיעוט שאינו עבות. ואכן, משמעות לשון הפמ"ג (משב"ז ס"ק ט) שלא די במשהו יותר מהחצי, אלא צריך שיעור שני טפחים ומשהו עבות, אלא שהבכורי יעקב (ס"ק יד) הקשה עליו שכדי שרובו יהיה עבות די בשיעור שני טפחים חסר משהו או רביע. וכן נראה מלשון הבה"ל (סוף ד"ה ולעיכובא) שכתב שרוב שיעורו היינו קרוב לשני טפחים. וכן הקפיד הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' רמט) שהרוב יהיה ניכר. ושיעורו במידות זמנינו, ראה להלן (הע' 28).

ובאופן שראש ההדס רך כמו ירק, ראה מה שכתבנו לעיל בשעה"צ (ס"ק ד), האם חלק זה מצטרף לשיעור כשרות ההדס.

30 ובאופן שרוב הקינים משולשים אך רוב אורך ההדס אינו משולש, כגון שבחלק העליון של הענף הקינים צפופים ובחלק התחתון הם יותר מרווחים, והחלק העליון שבו רוב הקינים [אך הוא מיעוט אורך ההדס] כולו משולש, ונשרו העלים

מהחלק התחתון כזה³¹, כתב החזו"א (שם ס"ק ד) בפשוטות שכיון שרוב אורך ההדס מגולה, ודאי שההדס פסול. אמנם באופן שנשרו רוב הקינים שלמעלה אך עדיין רוב אורך ההדס נשאר עבות, דן החזו"א (שם ס"ק א, ד, ה, ח) האם הולכים אחרי רוב הקינים המשולשים וההדס פסול, או אחרי רוב אורך ההדס וכשר, וכתב שלכאורה נראה שכשר. ודעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי שם אות ג) שצריך שגם רוב אורך ההדס וגם רוב הקינים יהיו משולשים.

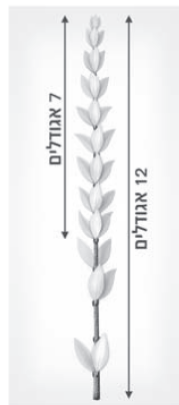
[משנב שם]

ז' מִקְשִׁירִין, דְּכִינִין דְּנִשְׂאָר שְׁנַיִם כָּקֵל קָן, רַבּוֹ כְּכִלּוּי³² וכו', [דְּקָא קִשְׁנִשְׂאָרוֹ עַל-כָּל-פְּנִים שְׁנֵי עֲלִין כָּקֵל קָן³²].

31 ואינו דומה להדס שוטה שהוא פסול, אף שלכאורה גם בהדס שוטה אפשר לחתוך את העלה השלישי העומד למעלה, וישארו שני עלים עומדים בשהו ויהיה על ידם רוב עבות ורובו ככולו. ובטעם הדבר כתב הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב סוכה ס"י ב), שהדס שוטה נחשב כמין אחר של הדס, כיון שמתחילת גידולו אין לו שלשה עלים העומדים בקן אחד. ולכן אין זה מין העבות האמור בתורה, מה שאין כן הדס שמתחילתו היו בו שלשה עלים עומדים בשהו שנחשב מין עבות, ולכן אפילו אם נשר עלה אחד מכל קן ונשארו שנים, אומרים 'רובו ככולו' וכשר אף שעכשיו חסר במציאות של עבות. ובאופן אחר כתב לבאר, שהדס שהיו בו מתחילה שלשה עלים בשהו, אף אם נשר העלה השלישי מימ נשארה בו בליטה המוכיחה שהיה בו עלה, ונשאר רישומו של העבות, מה שאין כן הדס שוטה, שארבה יש בו היכר שלא היה עבות מעולם.

32 ומי שיש לו הדס שהיה משולש ונשרו ממנו כמה עלים והדס אחר שלא היה בו אותם קינים משולשים מעולם, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רפז) שעדיף ההדס שנשרו עליו, שהרי אנו רואים שכשהיו משולשים ונשר אחד מכל קן כשר לדעת הרא"ה משום שרוב עליו קיימים, וכשהם שנים מתחילתן אין אומרים כן.

27 כזה ע"פ:

28 שם (ס"א) הביא השו"ע מחלוקת בשיעורו של ההדס, ודעת יש אומרים המחמירים הוא ששיעורו שנים עשר גודלים שהם שלשה טפחים, וכתב הרמ"א שכן נוהגין לכתחילה. ושיעורו לדעת החזו"א הוא 30 ס"מ, ולכל הפחות 29 ס"מ (שיעורין של תורה שיעורי המצות אות ה), ולהגרי"ח נאה שיעורו 24 ס"מ (שיעורי תורה עמ' רע). וכיון שמעיקר הדין די שרק רובו יהיה משולש, אם כן מה שכתב המשנב שצריך להיות משולש בשיעור ז' גודלין,

לדעת החזו"א הוא כ-17 ס"מ, ולגרי"ח נאה כ-14 ס"מ. וראה בהע' הקודמת שיש אומרים שצריך רוב הנראה לעיניים, ולפי זה שיעורו קצת יותר גדול. ובשו"ע לקמן (ס' תר ס"א) ביארנו ענין זה בהרחבה.

29 ולענין חלק הענף התחתון שהוא מגולה בלי עלים, כתב החזו"א (או"ח ס' קמו ס"ק ח) שמסתבר שאם ההדס נחתך סמוך לשורשו במקום שמעולם לא היו עלים, חלק זה אינו מצטרף למנין העלים הנשורים [לפי הצד שתלוי ברוב קינים, ראה להלן (הע' הבאה) שחקר בזה, אבל לפי הצד שהולכים אחר רוב חיפוי העץ גם חלק זה נחשב בכלל מגולה]. אמנם הגר"י פישר (שו"ת אבן ישראל ח"ט ס' ז אות ב, וכן בהסכמתו לספר ארבעת המינים) הסתפק בזה, האם כיון שכך דרכם של העלים לדיות מרוחקים זה מזה, לכן גם החלק התחתון שבענף נחשב כחלק מהענף שבין העלים, שכך דרכו של ההדס שבתחילת הענף אין עלים, או שמא כיון שאינו מחופה בעלים אינו נכנס בחשבון השיעור. ודעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשנ"ד, דיני הדס אות ב) שחלק זה מצטרף לשיעור שלשה טפחים של אורך ההדס, אך אינו מצטרף לשיעור עבות של שלשה טפחים.

מילואים הַלְבוֹת לולב סימן תרמו המשך מעמוד קיד

[משנ"ב שם]

אֶפְלוּ הָעֵלִים הֵם עֲדֵינִי יִרְקִים פֶּסוּל וְכוּ', דְּבִיבְשׁוֹת הָעֵץ לֹא שִׁיף פֶּסוּל קָלִיל⁽³⁷⁾, עֵינִי שָׁמֵם⁽³⁸⁾.

(37) ולא הכריע במשנ"ב בנדון זה, אכן, דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' יא ס"ד הע' ו) שכיון שלהלן בשעה"צ (סי"ק לג) הביא בשם הראב"ד שיבש היינו בשררתו ולא בעלים, ראוי לכתחילה להקפיד בזה שאם השררה התייבשה, אף שהעלים עדיין ירוקים הרי זה פסול.

(38) כן כתב הבכורי יעקב (סי"ק טו). וטעמו מפני שבפעם לא שייך הלבנת פנים, שהרי נשאר כמה שנים בצבעו, וגם לא שייך במציאות שיפרך בציפורן בשעה שהעלים עדיין לחים. אמנם, בהמשך דבריו (שם סוף סי"ק כ) כתב שיבש ראש העץ של ההדס פסול, והעיצה לזה היא שיהתוך את העץ היבש עד מקום העלים הלחים, ואם נשאר שיעור הדס ואין לו הדס אחר הרי זה כשר. ואולי יש לומר, שדבריו שהובאו כאן שהם מסיק טו מדובר ביבש גוף העץ ולא ראשו, ובוהו הוא סובר שלא שייך שיתייבש בלי ייבוש העלן, אבל ביבש ראשו, אפשר שיתייבש בלי ייבוש העלן (הגרש"ב וולדנברג).

[משנ"ב ס"ק כא]

דְּעֵלֵי יְדֵי הַשְּׁלֵשָׁה עֲלֵינוּ לְחִין שֶׁבְּרֹאשׁ הַבֶּדֶד⁽³⁹⁾ חָל שֵׁם הַדָּר⁽⁴⁰⁾.

(39) ובאופן שבראש הברד יש שלשה עלים קטנים שהתייבשו, והעלים שבקן שמתחתיהם ארוכים ומכסים את העלים הקטנים היבשים, דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' יא ס"ג הע' ה) שאין אומרים ששלשת העלים הבלטים מראש הברד הם נחשבים לראש ההדס כיון שהם נראים, ויחול שם הדר על ההדס, אלא שלשת העלים הקטנים הם נקראים ראש הברד אף שאינם נראים, וכיון שהתייבשו אין שם הדר על ההדס.

(40) ובביה"ל להלן (סי' ד"ה במקום), ובשעה"צ (סי' תרמט ס"ק נג) כתב, שפסול יבש הוא משום שנאמר "לא המתים יהללו י-ה", ושכשהוא יבש אינו נקרא חי.

ובמקום שאי אפשר להשיג אלא הדס יבש בלבד, ראה מה שכתב השו"ע לקמן (סי' תרמט ס"ו) ובמשנ"ב שם (סי' נח).

[משנ"ב ס"ק מז]

קְמוֹשִׁים⁽⁴¹⁾.

(41) היינו, שהם אינם לחים ואינם יבשים, כמבואר לקמן (סי' תרמח ס"ק ב).

[ביה"ל ד"ה ולעמבא]

הַרִי שְׁהַסֵּר י"ג עֲלִים בְּסֵדֶר הַכִּלְבָּא⁽³³⁾.

(33) כזה ע"פ:

[משנ"ב ס"ק כ]

כְּשִׁילְבִינוּ פְּנִימָם⁽³⁴⁾ וְכוּ', שִׁילְבִינוּ פְּנִי וְלֹא יִהְיֶה נֶפֶךְ בְּצַפְרֵן⁽³⁵⁾ וְכוּ', שִׁשְׁפָּרָה אוֹתָם יוֹם אוֹ יוֹמִים בְּמִימָם⁽³⁶⁾.

(34) ובגדר הלבנו פניהם, הורה הגר"נ קרליץ (ארבעת המינים למהדרין עמ' רח) שלא ודקא הלבנו, אלא גם כשנהיה חום ונפרך בציפורן הרי זה נרוך כיבש, משום שהעיקר ביבש הוא שנטלה ירקוהו ונפרך בצפורן, וכשנהיה חום הרי נטלה ירקוהו. אכן, אם עלי ההדס נעשו צהובים, כמו שמצוי לפעמים כשהם מתחילים להתייבש על ידי השמש שהם מצדוהיבם, הורה הגר"נ קרליץ (שלמו תורה טוכה סי' נו) שנראה שההדס כשר, ולא גרע מה שנעשו צהובים מהדס כמוש שהוא כשר ואינו נפסל מדין שינוי מראה, שלא מצונו פסול שינוי מראה משום היסרוך הדר לגבי עלי ההדס.

(35) ואינו דומה ללולב שמבואר בשו"ע לעיל (סי' תרמה ס"ה) שמלבין תחילה קודם שנפרך בצפורן, וביאר המג"א (סי"ק ה) שהלולב לבן בטבעו ולכן הוא מלבין לפני פריכת הצפורן, מה שאין כן הדס שהוא ירוק ובו פריכת הצפורן קודמת להלבנה.

(36) ולענין האם צריך להוציא את ההדס מהמים כל פחות מכ"ד שעות כדי שלא יהפוך לכבוש, דעת הבכורי יעקב (סי' תרמו ס"ק ז) שאין לאסור הדס הכבוש במים. מאידך, דעת שו"ת חתם סופר (יו"ד סוף סי' פא) שהדס כבוש פסול, ולכן כתב שאם שרו את ההדס במים בערב שבת, שיוציאו אותו בשבת אחר הצהרים מהמים על ידי נבירה, כדי שלא ישעה 24 שעות רצופות במים. [ובהגדהות רעק"א (יו"ד) תחילת סי' קד] כתב שאם החליף את המים תוך מעת לעת לא נחשב כבוש. וראה שם שהביא את דברי המעיל צדקה (סי' לה) שכתב, שכמדומה שנהגים להתיר דבר שנשרה במים בהפסק שלא ברצף אחד, שאינו נחשב כבוש. וכן דעת המנחת יעקב (כלל כד אות ב). וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרמה בהקדמת המשנ"ב) לענין פסול כבוש בארבעת המינים.

הַלְבוֹת לולב סימן תרמו המשך מעמוד 228

[משנ"ב ס"ק ל]

הוא קמין תְּמָרָה הַיּוֹצֵאת בְּעֵלֵי עֶרְבָה⁽⁵¹⁾.

(51) ואם נקטם ביום טוב ועלתה בו תמרה, ראה בביה"ל לעיל (סי' ד"ה עבר) לגבי ענבים שהשחירו ביום טוב, שיש אומרים שזה נחשב כנראה ונדחה, ופסול. וכן כתב הכף החיים (סי"ק נח) שאין זה מועיל להכשיר את ההדס לפי הדעות שנקטם פסול.

[משנ"ב ס"ק לב]

נְקָטֵם רְאוּשׁוֹ⁽⁵²⁾ וְכוּ', וְעֵינִי לְקָמֵן סִמָּן תְּרַנָּא סְעִיפָּא אֶבְהַגְ"ה⁽⁵³⁾.

[שעה"צ ס"ק לב]

וְלִפֵּי זֶה אִם נִקְטַם הָרֹאשׁ שֶׁל הַתְּרֵם וְכוּ' וְאֵין שָׁם עֲלִים לְחוּפֵף עַל רְאוּשׁוֹ, פֶּסוּל⁽⁵⁰⁾.

(50) והחזו"א (א"ח סי' קמו ס"ק ל) צידד להכשיר גם אם אין עליו חופין את ראשו, וטעמו שכיון שלא ראו חכמים לפסול בעיקר דין הדס הקטום משום שדורך כלל אין קטימתו ניכרת מחמת העלים, סתמו להכשיר בכל קטום אף באין עליו חופין את ראשו, שהגדרת 'הדר', חפץ ה' כהסכמת החכמים.